

میر رحیم ویلایی

امپریالیزمه قارشی و ایران دنسپوتیزمی عنیهینه حرکاتین ماهیتی حاقیندا

موستملکه و آسیلی اولکه خالقلارینین آزادلیق حرکاتلاری کیمی، 1945—1946 جی ایلده آذربایجان خالقینین میلی آزادلیق حرکاتی دا امپریالیزمه و اونون ال آلتیلاری اولان ایران ارتجاع سینا قارشی یوندلمیشدیر.

بونو قنید انتمک لازیمدیر کی، حزب توده ایرانین مرکزی کومیته سی، اونون مباریز انقلابی مطبوعاتی آذربایجان خالقینین دموکراتیک حرکاتینین اهمیتینی و اونون تاثیرینی یوکسک درجه قیمتلندیرمیش، ارتجاع و امپریالیزمه قارشی مباریزده آذربایجان خالقینین مؤحکم و صداقتلی آرخاصی اولموشدور.

حزب توده ایرانین مرکزی کومیته سینین بیرینجی کاتیبی رضا رادمنش دئمیشدیر کی، آذربایجانین دموکراتیک حرکاتی ایرانین آزادلیق و استقلالینین ضامیندیر. بیز هر واخت مورتجعلن آغیر تضییقلرینه معروض قالدیغیمیز زامان دموکراتیک آذربایجانین پولاد کیمی بیزیم مودافیعه میزده دوردوغونو خاطریمیزه کتیریریک. یولداشلار! یئری وار دیر کی، سیز کئچمیش و ایندیکی مباریز نزله و فداکارلیغینیزلا فخر انده سینیز. من آبادان فهلمرینه نطق اندرکن اونلارا دندیم کی، ایرانین بوتون آزادیخاهلاری، خصوصیه آذربایجان سیزه نجات وئرهمکدیر. 1.

1945 جی ایلین اییول آییندا بین الخالق همکارلار اتفاقلاری فدراسیاسینین باش کاتیبی لوی سایان فرانسادان ایرانا دعوت اندلمیشدی. تنهراندا اولارکن آذربایجان زحمتکشلری اونو آذربایجانا دعوت اندیلر. لوی سایان 1946 جی ایل اییول آیین 24 ده آزاد آذربایجانین پایتاختی، انقلاب اوجاگی تبریز شهرینه گلدی. او، میلی آزادلیق حرکاتینین آذربایجان خالقینا وئریمیش اولدوغو دموکراتیک حوققلاری، خالقین گوزرانینین گوندن گونه یاخشیشلاشدیغینی، اولکه نین آبادلاشماسینی، بیر سوزله، اوز موقدراتینا صاحب اولموش آذربایجان خالقینین سیاسی حوققلارا مالیک اولدوغونو، تصروفات، علم و مدنیت ساحه سینده الده ائتدیگی نایلیتلری گوزلری ایله گوزوب شاهیدی اولدو.

لوی سایان تبریزده کئچیریلن آذربایجان همکارلار اتفاقینین بیرینجی قورولتاینیندا نطق انده رک، آذربایجان خالقینین میلی آزادلیق حرکاتینی بئله قیمتلندیرمیشدیر: «من بین الخالق همکارلار اتفاقلاری فدراسیاسینین صمیمی تبریکلرینی سیزه — اوز جهانشمول قیامی ایله اسارت زنجیرینی قیرانلارا چاتدیریرام. من سیزین دموکراتیک حرکاتینیزا سلام گوندیریرم. سیزین یاراتدیغینیز دموکراتییا ایران میلیتی اوچون پارلاق نومونه دیر. اومید اندیرم کی، آذربایجان دموکراتیاسی بوتون ایرانا یاییلاجاقدیر» 2.

اورتا شرق فهلمرینین نوماینده سی، سوریا لیوان فهله همکارلار اتفاقلارینین صدري موصطفا ال اریس آذربایجان فهلمرینین 23 اییول 1946 جی ایلده تبریزده آچلمیش بیرینجی قورولتاینیندا چیخیش انده رک دئمیشدیر: «...آذربایجان خالقین بوتون دونیا خالقلاری آراسیندا، خصوصیه شرق خالقلاری آراسیندا غنیرتلی و آزادلیق سئون بیر میلیت کیمی تانیمیشدیر... بیز، عرب فهلمری، افتخار اندیریک کی، دونیا موستملکه چیلرینین آتاسی ساییلان اینگیلیس امپریالیستلرینین چیگنلری سیزین بو حرکاتینیزین نتیجه سینده تیتربیر، او، بارماقلارینی گمیریر، زیرا او، مجبور اولاجاقدیر کی، ایراندان، بلکه میصیر و شرق دن ده ال چکسین» 3.

ایران فهلمری همکارلار اتفاقلارینین مرکزی شوراسینین صدري رضا روستا آذربایجان فهلمرینین بیرینجی قورولتاینینداکی نطقینده آذربایجان زحمتکشلری و اونون دموکراتیک حرکاتی عنوانینا دئمیشدیر: «آذربایجان خالقینین دموکراتیک حرکاتی ایران کارگرلر تشکیلاتینین قوتلنمه سینه بویوک تاثیر بوراخمیشدیر. اگر آذربایجان حرکاتی اولماسایدی، ایندی آزادیخاهلار زیندانلاردا چورودیلر. بوتون ایران زحمتکشلری اوز آزادلیقلاری اوچون آذربایجان زحمتکشلرینه بورجودورلار. آذربایجان دموکراسی اوجاغیدیر. ایندی بوتون ایران زحمتکشلری اومید اندیرلر کی، آذربایجان زحمتکشلرینین کومگی ایله اوز آزادلیقلارینی تامین اندهمکدر» 4.

آذربايجانين مىلى آزادلىق حركاتىنى و آذربايجان خالقىنى ايران آزادلىغىنى نجات و ئىرجىسى آدلاندىران حزب توده ايرانين مركزي كومىتەسىنىن عضوو دوكتور كشورز اوز نىطقىندە بئله دئمىشدير: «بو بىرىنجى دفعە دئىلىدىر كى، آذربايجانين شەمىلى مىلىتى ايران مىلىتىنى اىستىداد چنگلىندن قورتارىر...»

ساعدا و صدرىن وحشت و تئروورچو حۇكومتى آزاىخاھلارى ازديگى زامان بوتون آزاىخاھلار گۇزلىرىنى آذربايجانا دىكىمىشدىلر. بو اومىدە دە اونلار سەھو ائتمەمىشدىلر.

دونن سىز، ايران مىلىتىنى ساعدا و صدرىن چنگلىندن قورتاردىنيز. صباح سىز اوز قودرتلى بىلكلرىنىزله بوتون ايران اوزرىندە آزادلىق بايراغىنى قالدىرىپ ايران مىلىتىنە نجات و ئىرجىسىنىز»⁵.

آذربايجان خالقىنىن 1945—1946 جى ايللر مىلى آزادلىق حركاتى ايران خالقلىرىنىن امپىريالىزمە و مورجع اوصولى ايدارە عئىھىنە آپاردىقلارى موبارىزە تارىخىندە اوزونە ابدى شۇھرت قازاندىردى، چونكى بو حركات امپىريالىزم و فاشىزم عئىھىنە آپارىلان موبارىزەنىن اىچرىسىندن دوغوشدور.

آذربايجان خالقىنىن 1945—1946 جى ايللر حركاتى اوز ماھىتى اعتبارى ايله ايران دئسپوتىزمىنە و امپىريالىزمىن اساسىنە قارشى چئورىلمىش بىر حركات اولدوغو اوچون، دونيانىن و ايرانىن و طنپور و آزادلىق سئون خالقلىرى طرفىندن اوركدن سئوبلىر و مودافىعە اولونوردو.

بو حركاتىن امپىريالىزم و فئوداللىزم عئىھىنە و ايران خالقلىرىنىن مىلى آزادلىق حركاتىنىن بىر حىصە سى اولدوغونو گوسترن «مردم» قزنتى اوز فىكرىنى بئله افادە ائدىر: «...آيدىندىر كى، آذربايجان خالقىنىن 1945—1946 جى ايللر دموكراتىك حركاتى و طنپىزىن آزادلىق حركاتىنىن بىر حىصە سى ايدى و بو حركات تارىخدە مورتقى و و طنپىزىن سئىك حركاتى كىمى تانىمىشدىر. بو حركاتىن امپىريالىزم. و فئوداللىزم عئىھىنە اولان مقصدلىرى بوتون اولكە خالقلىرىنىن داھا گنىش هدف و مقصدىنە چئورىلير»⁶.

آذربايجان خالقىنىن مىلى آزادلىق حركاتى ايران زحمتكشلىرىنىن انقلابى موبارىزەسىنىن، موستملكە و كاپىتالىست اولكلەرى خالقلىرىنىن صولح، دموكراتىيا و سوسىيالىزم اوغروندا بىن الخالق امپىريالىزمە و ارتجاعىا قارشى آپاردىغى موبارىزە حركاتىنىن تركىب حىصە سى اولموشدور. بونا گۇرە دە بو حركات موبارىزەنىن عمومى يئكونلارى جەھتدن دە اهمىتلىدىر.

و. اي. لىنىن دندىگى كىمى، مظلوم اولكلەرىن مىلى آزادلىق حركاتىنى رسمى دموكراتىك نۇقطة نظرىندن دئىل، امپىريالىزمە قارشى موبارىزەنىن عمومى يئكونونداكى نئىجەلرى نۇقطة نظرىندن قىمتلندىر، يعنى مجرد حالدا دئىل، دونيا مقباسىندا قىمتلندىر كى لازىمدىر.

1946 جى ايلىن فئورال آيىندا **بوقوسلاوىيا** مطبوعات آتتاشسىنىن نومابندەسى پاونل ميبويچ آذربايجان خالقىنىن مىلى آزادلىق حركاتى حاقىندا بئله دئمىشدىر: «من آذربايجاندا قەرمان و موبارىز بىر خالق ايله تانىش اولدوم، او اوز آزادلىغى و حاق ايشى يولونداكى موبارىزەسى ايله فخر ائدىر.

من ايناندىم كى، بوتون آذربايجان خالقى اوز مىلى حۇكومتىنە باغلى و صادقدير و هميشە اونون آرخاسىنجا گنتمگە حاضىردىر.

من موشاھدە ائندىم كى، مىلى حۇكومت قورولاندىن بري آذربايجاندا مىلى مدنيت ياراتماق يولوندا بۇيوك قدملر ائىلمىشدىر.

آذربايجانلىلار آراسىندا من بىر نفرە راست گلەمدىم كى، باشقا بىر مىلتە عداوت بسلمىن.

آذربايجان حركاتىنىن بۇيوك موفقىتلىرىندىن بىرى دە بودور كى، بوتون مدنى اولكلەردە اولدوغو كىمى، قادىنلار كىشىلرە عئىنى حقوق و ئىمىشلىر.

آذربایجان بوتون اقتصادي چتینلیکلرله موباریزمه غالب چیخماقدادیر. بو مووفقیتلره آز بیر زاماندا نایل اولان بیر خالق، میلی آز ادلیق حاقینا و میلی استقلالییته تامامیله لایبقدیر» 7.

بوتون بونلار ایرانین و دونیانین بیر سیرا گؤرکملی سیاسی خادیملرینین و دموکراتیک مطبوعاتین آذربایجان خالقینین 1945—1946 جی ایللرده غلبه چالیدیغی میلی آز ادلیق حرکتینین آنتی امپریالیست، آنتی فنودال، ایران دنسپوتیزمی علیهینه اوبیئکتیو خاراكتئرینی و ماهیتینی، اولارین یازدیقلاری و سؤیلهدیکلری فیکرلر بو حرکتین بوتون ایران خالقلارینین دموکراتییا و میلی آز ادلیق موباریزه سینه انقلابی تاثیر گؤسترمه سینی و ائله ده آذربایجان خالقینین ایران آز ادلیغینین بایراقداری و ایران استقلالییته نین آلولو موذافیعه چیبسی اولدوغونو بیر داها پارلاق صورتده ثبوت ائتدی.

آذربایجان دموکراتیک حرکتینی، آذربایجان دموکرات فرقه سینی ایتیماعی، صیغی ماهیتین خاراكتئر یزه اندرکن بونو قنید ائتمک لازیمدیر کی، آذربایجان دموکرات فرقه سینی یار انماسیندا، میلی حؤکومتین قورولماسیندا و فعالیتینده اساس اؤزک ایران آز ادلیق حرکتینین و ایران کومونیست فرقه سینی گؤرکملی خادیملرینین حل ائدیجی رولو اولموش دور.

میلی آز ادلیق حرکتینین اساس حرکت وئریجی قومه سی ایسه فهله لر، کندلیلر، یوخسول و زحمتکش کندلی کوتله لری اولماقلا برابر، بو حرکتدا صنعتکارلار، قباقلیلر ضیالیلار، میلی بورژوازییا و خیردا بورژوازییانین و س. طبقه لرین موترقی نو ماینده لری اشتراک اندیردیله ر.

* * *

امپریالیستلر و ایران ارتجاعچیلاری دموکراتیک قوملری و دموکراتیک حرکتین سورعتلی یوکسلیشینین قارشیسینی آماغا چالیشیردیله ر. اولکده ارتجاع یئنین باش قالدیردی. ایرانین جنوبوندا ارتجاع قوملری دموکراتیک قوملره آمانسیز دیوان توتوردولار.

ماز انداراندا، مشهد، گیلاندا، اصفهاندا، شیرازدا، کیرمانشاهدا، یزده — عمومیتله جنوبدا حزب تودنین باشچیلاری حبس و سورگون اولوندولار، اولارین مطبوعاتی قاداغان اولونور، کلوبلاری غارت ائدیله ر، یاندریلیردی.

بوندان باشقا رشتده و گیلاندا دولت مأمورلاری بیر دستغنی سیلاخلاندیر اراق، آذربایجانا هوجوما باشلا دیله ر. فدایله ر اولارلا ووروشوردولار. اولنلرین و اسیر دوشنلرین جیبیندن ایران دموکرات فرقه سینی بیلنتی چیخیردی.

امپریالیستلرین و مورجع عونسورلرین آز غینلیغینی گؤسترن «آزاد ملت» قزنتی یازیر: «بو آخیرلاردا شرفده بویوک آز ادلیق حرکتینین مووفقیته قازانماسی بین المیلل ارتجاع جبهه سینه آغیر و ساغالماز ضربله ر ووردو.

ارتجاع عونسورلری ال آیاغا دوشدولر. تورکییه ده ارتجاعنی قووتلندیردیله ر، فلسطین، سوریا و میصیره آزا دیخاھلاری بو غاما ال آتدیله ر. ایندونزیا آزا دیخاھلارینین باشینا بومبا یاغیردیله ر...

خوزیستاندا ضربله ر باشلانیدی. اولدولر آچیلدی. امپریالیزم کارگرلرین اولرینی یاندریدی، یوزلرله فهله لری فاجعه لی حالدا یارالاییب اولدوردو، کلوبلارینا اود ووردو» 8.

آذربایجان دموکرات فرقه سینی و ائله ده ایرانین دموکراتیک تشکیلاتلارینین قارشیسیندا ارتجاع قوملرینه قارشی واحد جبهه تشکیل ائتمک کیمی مهم مساله دوروردو. محض بونا گوره ده حزب توده ایران، ایران دموکرات فرقه سینی، آذربایجان دموکرات فرقه سینی، کوردوستان دموکرات فرقه سینی، سوسیالیست حزبی، جنگل (اجتماعیون) حزبیندن عبارت تشکیلاتلارین واحد جبهه سی یاراندی.

دموکرات و آز ادلیق قوملری مؤحکم لندیکجه ایرانین ارتجاعچی حاکیم دایرملری داها دا آز غینلاشاراق اولکهنین هر یئرینده هوجوما کئچیردیله ر.

قواموالسلطنه «بیزی راضی سالماق اوچون و بیزیم خالقیمیزین اعتمادینی قازانماق اوچون آزا دیخاھ و دموکراتیک حزبلرین باشچیلاریندان دورد نفرینی اؤز کابینه سینه دعوت ائتمکله بیزیم نهضتیمیزه و بیزیمله آپاریلان دانشیقلارا آچیق صورتده موخالفت ائدن وزیرلرین عذرونو ایسته میشدی» 9.

لاکین بیر نچه آی کنجهمه‌دی کی، قوامو السلطنه حزب توده ایرانین دورد نفر عوضونو ده دؤلتین ترکیبیدن چیخارتدی. آرتیق گنتدیگجه قوامو السلطنه‌نین ماسکاسی آچیلدی و اونون یئریتدیگی سیاستین دموکراتییا و آزادلیق علییهینه اولدوغو دا اؤزونو گؤستریدی.

ایرانین ژاندارم، قوشون و پولیس‌لری زنجان شهرینی بیر فاتح کیمی آدیقلارینی ادعا ائده‌رک دموکراتلارا دیوان توتدولار. اونلار زنجاندا سیلاحسیز اهالینی اولدوروب، اوشاقلاری بوغوب آياقلاری آلتینا سالدیلار.

آذربایجان خالقی ایران حؤکومتی ایله باغلادیگی موقایله‌نامه‌یه صادق قالدی، لاکین خیانتکار قوامو السلطنه یازیب امضالادیگی موقایله‌نی آچاقجاسینا پوزدو.

«آذربایجان خالقی وئردیگی قول و فادار قالمیش و موافقتنامه‌نین ماده‌لرینی بیربیر ایجرا ائده‌رک بوتون. خمه و. زنجان ویلایتینی خالق قوشونلاری و فداییلردن بوشالداراق گئری چکدی. قوامو السلطنه ایسه زنجان فاجعه‌سینی ووجودا گئیرمکه اوز موستبد حوقق‌باز و ویجدانسیز سیماسینی گؤستریدی. قوام بو صیفتی ایله دونیانی آداماغا موفوق اول بیلیمه‌چکدیر. اونون اوچو اوخونموش و آچاق مقصدی آیدینلاشمیشدیر» 10.

خیانتکار قوامو السلطنه ایران مجلسینه سئچکیلرین گویا آزاد کئچیریلیمه‌سی پرده‌سی آلتیندا آذربایجانا «آسایش تامين ائتمک» آدی ایله قوشون قورولری گؤندرمگه تشبیه ائدی. بو موانسبتله نشر ائدیگی بیاناتیندا گویا همین سیلاحلی قورولر سیاسی ایشلره قاریشمایاجاق، فقط سئچکیده قایدا قانونو گؤزله‌یه‌چکدیر.

آذربایجاندا امنیتی و قایدا قانونو قورویان فدایی و خالق قوشونلاری اولدوغو حالدا سیلاحلی قوشون قوه‌سی‌نین آذربایجانا گؤندریلمه‌سی‌نین یالینز بیرجه مقصدی اول بیلردی، او دا خالقین آزادلیغینی بوغماق و یئنیند او نو اسارت آلتینا آلماق ایدی.

آمریکا امپریالیستلری‌نین تنه‌ر انداکی سفری آلتین آچیق‌دان آچیغا ایرانین داخلی ایشلرینه قاریشاراق، آذربایجان خالقی‌نین آزادلیق حرکتینی قان دریا سیندا بوغماق اوچون قوامو السلطنه‌نی آذربایجانا قوشون گؤندرمگه تحریک و تشویق ائدیردی.

آمریکا امپریالیستلری‌نین بوتون بو جهدلری آذربایجان خالقی‌نین دموکراتیک نایلیتلرینی سیلاح گوجو ایله آرادان آپارماق و ایراندا و طنداش موحاربه‌سی یاراتماق، قارداش خالقلارین قانلارینی تۆکمک مقصدینه خیدمت ائدیردی. امپریالیستلرین، ارتجاع‌نین خالقین آزادلیغی علییهینه چؤر بلمیش سیاستلری آذربایجان، کورد و ایران خالقلاری‌نین سونسوز نفرت و غضبلری‌نین آرتماسینا سبب اولدو.

آمریکان اینگیلیس امپریالیستلری‌نین و اونلارین ال آلتیلاری اولان ایران ارتجاعی قورولری‌نین هوجوملارینی دفع ائتمک، اوز آزادلیغینی قوروماق اوغروندا آباغا قالمیش آذربایجان و کورد خالقلاری ایله بیرلیکده آذربایجانین دموکراتیک مطبوعاتی‌دا فرقه‌نین؛ رهبرلیگی ایله گنیش خالق کوتله‌لری‌نین آزادلیق کئشیگینه دور اراق دوشمنلره قارشی کسکین بیر سیلاحا چؤریلیدی.

«آذربایجان» قزنتی «ه‌ارا و نه اوچون گلیرلر؟» آدلی باش مقاله‌سینده یازیب: «بیز چوخ گؤزل بیلیریکی کی، آغایی قوام و ارتجاعی عونصورلر یئنی بیر دیکتاتورلوق ووجودا گئیرمگه چالیشیرلار. بیز چوخ گؤزل آنلامیشیق کی، آغالار مشروطه و ناقص قانون اساسینی بئله اورتادان قالدیرماق فیکرینده‌دیرلر.

بیز چوخ یاخشی آنلامیشیق کی، اونلار ایستیمیرلر پست، رذیل و آچاق نؤکرلردن توپلانمیش بیر مجلس یارادیب اونون آدیندان ایراندا آزادلیق ریشه‌سینی کسینلر. بیز چوخ گؤزل بیلیریکی کی، اونلار گوندن گونه شیدتلمکده اولان آزادلیق حرکتیندان وحشته دوشوب اونون قاباغینی آلماق اوچون هر جور نامردلیگه حاضریدیرلار» 11.

معلوم اولدو كي، آمريكان اينگيليس امپرياليستلري ياخين و اورتا شرقدا؛ خصوصيله ايراندا اوز سياسي موقعلريني و نوفودلارينين مؤحكلمنديرمك و بو اولكه نين زنگين نفت ثروتلريني تاماميله اله كنجيرمك، اوز ايشغالچيلىق و موستملكهچيلىك سياستلريني حياتا كنجيرمك اوچون يئني موحاربييه آلونو شيدتلنديريرديلر.

دونيا خالقلاري آلمان فاشيزميينين ياراتميش اولدوغو دهشتلي موحاربييه دن تزجه قورتارميشدي. لاکين آمريكان اينگيليس امپرياليستلري اوز منافعلري اوچون يئني موحاربييه اوجاقلاري ياراتماغا چاليشيرديلر.

امپرياليستلر بو حاديثه دن بين الخالق عالمي قاريشديرماقدا و سوونت سوسياليست دولتي نين سرحدلرينده موحاربييه آلونو يانديرماقدا استفاده ائتمك ايستهيرديلر...16

آذربايجان خالقي دونيادا صولحون نامينه، ايراندا قارداش قاني توكولمه سي نين قارشيسي آليناماسي خاطرينه آذربايجان ايالتي انجومنين قارارينا گوره سيلاحي يئره قويدو.

بئله ليكله، آذربايجانين فدائي و خالق قوشونلاري موقاويمت گؤستر مهيمرك. «آسايشي تامين ائدن» ايران قوشونلارينين آذربايجانا گلمه لرينه يول وئردو.

اينسان قانينا سوساميش جلدلار آذربايجان، كورد، فارس، ائرميني، آسوري خالقلارينين مرد و ناموسلو اوغوللارينين، او جومله دن: ميلي حؤكومتين پروكورورو فريدون ابراهيميني، اردبيل فرمانداري آذربادگاني، ماراغا فرمانداري سرهنگ قولامرضا جاويداني، ميلي حؤكومتين پوچت تئلقراف نازيري گئنئرال كبيريني، گئنئرال عظيميني، سرهنگ مرتضوي، آذربايجان دمورات فرقيسي اورميه و يلايت كوميته سي نين صدري آزاد وطني، اورميه معاريف ريسي آييوب شكيباني، قوجامان انقلابي نوروللا يكانيني، سرهنگ قولو صوبحيني و، سرهنگ آگاهيني، قاسميني، غفاري، عمر انيني، شيخيني، جودتي، دبيرياني، داداش تقيزاده ني، عبدالحسين احمديني، حسين نوريني (زولون لئوي)، آرسئن. شاختياني، مايور رامتيني، كاپيتان اژدر بالداريني، كاپيتان آلاهوردي ارغوانيني، علي قهرمانيني، ايگيد شاهسون قيزي سربيه ني، كورد خالقي نين رهبري قاضي محمدي، ايران مجليسي نين نو ماينده سي صدر قاضي، گئنئرال محمد حسين خان سيف قاضي و يوزلرله وطنپرورلري گوللهديلر و دار آغاجيدان آسديلار. بو قارداش خالقلارين مينلرله موباريز اوغول و قيزلاري زيندانلارا ساليندي و سورگونلره گوندريلدي. قهرمانجاسينا شهيد اولموش بو وطنپرورلر دار آغاجي آلتيندا، گوللنن زمان آذربايجان ميلي هيمني، اينترناسيونال هيمني اوخويارق آذربايجان، كورد و ايران خالقلارينين ميلي آزادليق حركاتينا، دموراتييا و سوسياليزم ايدنيالارينا، وطنه سون نفسلرينه قدر وفادار و صداقتلي قالدبقلاريني بيلديرديلر.

تئهراندا نشر ائديلن «آهنگ زندگي» قزئتي آذربايجان خالقي نين قهرمانليغيندان دانيشاراق يازميشدير كي، قوشونون هوجومو آمريكا موستشارلارينين گؤسترishi ايله باشلاندي. آذربايجانين و كوردوستانين هر يئرلرله دار آغاجلاري قورولسو. داردان آسيلان و يا گوللنلرين سوزلري خالقا، آزادليغا، عشق و پارلاق گلجه گه اولان اوميدله دولو ايدي17.

آذربايجان و كورد خالقلارينين امپرياليزمه و ايران ارتجاعسينا قارشي اولان ميلي آزادليق حركاتي بو قارداش خالقلارين شانلي موباريزه تاريخينده اوزونه اولمز شؤهرت قازانديردي.

آذربايجانين خالق يازيچيسي ميرزه ابراهيمو بو بارمه يازير: «تاريخين تکريني گئري دؤنرمك، بير خالقين تاريخينده بؤيوك ميلي دموراتييك حركاتين آچديغي يوللاري باغلاماق، شعور و دوشونجه لره بوراخديغي ايزلري محو ائتمك مومكون دئييلدير. ايستر ايراندا و ايستر باشقا يئرلره ارتجاع نين اينديكي وحشت و هاي كويونو غلبه ساياراق خالقلارين آزادليق موباريزه سيني منترله اولچنلر چوخ يانيليرلار. بين الخالق ارتجاع و يئني موحاربييه قيزيشديرانلارين فيتنه فسادين اويارق خالقلازادليغي و دموراتييك حركاتلا اوينايانلار هارادا اولورسا اولسون، اول آخير اكديكلريني بيجهك، اود ووردوقلاري كيتابلارين قيغيلجيميدان تورهين بؤيوك آلون ايچينده اوزلري محو اولاجاقلار!»18.

قارداش آذربايجان، كورد و ايران خالقلارينين وئرديكي قوربانلار هدر گنتمه دي و گنتمه هجكدير.

آمريكان اينگيليس امپرياليستلري آذربايجان و كورد خالقلارينين انقلابي حركاتيني قان ايچريسينده بوغوب، دموراتييك قورولوشلارينين داغيداراق دوغما آنا ديلينده نشر ائنديكي مطبوعات و كيتابلاري يانديرديسا دا، همين مطبوعاتين انقلابي

ايدئالاريني، ميليونلارلا ساده امك آداملاريني نين گوزل گلهجك حاقينداكي ايدئالاريني لغو انديب آرادان قالديرا بيلمديلر.

آذربايجانين بؤيوك خالق شاعيري صمد وورغون اوز آلولو سوزلري ايله خالقين آرزو، اوميد و ديلكلري نين ياخين گلهجكده حقيقته چئوريله جگينه اينامي يوكسك صنعتكارلىق و جوشقون الهاملا بئله ايفاده ائتميشدير:

جلاد! سنين قالاق قالاق يانديرديغين كيتابلار
مين كامالين شوهرتيدير، مين اورگين آرزوسو...
بيز كؤچوروك بو دونيادان، اونلار قالير يادگار،
مين كامالين شوهرتيدير، مين اورگين آرزوسو...
يانديرديغين او كيتابلار آلولانير... ياخشي باخ!
او آلولار شعله چكيب شفق سالير ظولمته...
شاعيرلرين نجيب روحو مزاريندان قالخاراق،
آلفيش دئير عشقي بؤيوك، بير قهرمان ميلته... 19

آذربايجان دموكراتيک مطبوعاتي امپرياليسترين و اونلارين آل آلتيلاري اولان ايران ارتجاعسيني بوتون دونيا قارشيسيندا دامغالادي. قارداش خالقلارين آزادلىق و صلوح سسيني دونيانين صلوحسئور و موترقى اينسانلارينا چاتديرماقدا دموكراتيک مطبوعاتين بؤيوك خيدمتي اولدو. آذربايجانين دموكراتيک مطبوعاتي حرکاتلا بير مئيدانا گليب انكشاف ائتديگي اوچون او، صلوح و آزادلىق كئشيگينده ده مؤحك و ثباتلي دوردو و اوز وظيفهسيني لياقتله يئرینه يئتيردي، دموكراتيک مطبوعات آذربايجان خالقي نين دوشمنلرينه قارشي آرديجيل موباريزه آپاردي، بو خالقين ميلي آزادلىق حرکاتيني، اونون دوغما ديليني و ارليغيني. موترقى بير ميلت كيمي دونيايا تانيتدي. آذربايجانين دموكراتيک مطبوعاتي آذربايجان خالقي نين 1945—1946 جي ايللر امپرياليزم و ايران ارتجاعسي عليهنه ميلي آزادلىق اوغروندا آپارميش اولدوغو موباريزهسي نين ان دگرلي و ان قيمتلي تاريخي سندي و انسپكولوپئدياسيدير.

آذربايجان خالقي نين 1945—1946 جي ايللرده نشر ائيلميش دموكراتيک مطبوعاتي و اساس اورقان اولان «آذربايجان» قزنتي گننيس خالق کوتلهلري نين ارتجاع قوهلري اوزرينه مووفقيتلي هوجومونو تشكيل ائتمكده، آذربايجان خالقي نين انقلابي موباريزه يوللاريني ماركسيزم لئنينيزم ايدئالاري ايله ايشيقلانديرماقدا فرقهينين لينده ان كسكين و اعتبارلي سلاح ايدي.

محض بئله بير دؤورده، انقلابي حرکاتين يوكسليديگي و گننيس زحمتكش خالق کوتلهلري نين بيرلشديگي دؤورده مطبوعاتيميز اوزرينه گؤتوردو و وظيفهين عهدهسيندن شرفله گلير و گننيس زحمتكش کوتلهلري، بيريجي نؤبهده فهله و کندليلري انقلابين غلبهسينه سفربر اندير و اونلاري اوز دموكراتيک حقوقلاريني حياتا كنجيرمگه روحلانديريردي.

ماركسيزم لئنينيزم حياتوئرچي ايدئالاري ايله ايشيقلانان و موباريز انقلابيلار طرفيندن تشكيل ائيلميش دموكراتيک مطبوعات ايراندا و جنوبي آذربايجاندا اوز موستملكهچيلىك سياستلريني حياتا كنجيرن آمريكان اينگيليس امپرياليسترينه و اونلارين كاساديبني يالايان ايران ارتجاعچيلارينا قارشي چئوريلميش، خالق کوتلهلري نين موباريز ايدئالاريني، آرزو و عمللريني، دوشونجه و حبس لريني اوزونده عكس ائتديرمكله، اونلارين گوزل و ايشيqli حيات اوغروندا، بوتون ايران خالقلاري نين بين الميئل قارداشلىق و امكداشليغي اوغروندا موباريزه ايناميني آرتيرير و داها دا مؤحملهدير.

آذربايجان، كورد و ايران خالقلاري ماركسيست پارتيايسي اولان حزب توده ايرانين سيرالاريندا سيخ بيرلشهرک، واحيد جبهه ده امپرياليزمه و فنودال قورولوشونا قارشي آرديجيلىقلا موباريزه آپاريرلار. بو موباريزهده پارتياينين انقلابي مطبوعاتي قارداش خالقلارين موباريزه يوللاريني ايشيقلانديرير و ايران خالقلاري نين انقلابي عزميني و غلبهيه اولان ايناميني داها دا آرتيرير و مؤحملنديرير.

سوونت اتفاقي باشدا اولماقلا، سوسياليست جبهه سي نين يئني يئني ناييلتري كاپيتاليست و موستملكه اولكلهري خالقلاري نين ميلي آزادلىق حرکاتين كسكينلشمسي و غلبهلري امپرياليزمي سارسيدير. تاريخه زمانهميزين كومونيزم قوروجولاري قورولتايي كيمي داخيل اولموش سوونت اتفاقي كومونيزم پارتيايسي نين ايگيرمي ايكي قورولتايي نين قبول

اڻتديگي يڻي پروگراميندا دڻييلير : «دونيا جوشقون ميلى آزادليق انقلابلاري دؤرو كڻچير مكدهدير. امپرياليزم خالقلارين چوخونون ميلى استقلاليتيني و آزادليغيني بوغموش، اونلاري امانسيز موستملكه كولهليگي زنجيرينه چكميش اولدوغو حالدا، سوسيايزمين مئيدانا گلهمسي مظلوم خالقلارين آزادليغا چيخماسي دؤورودور. ميلى آزادليق انقلابلاري نين گوجلو دلغاسي موستملكه سيستئميني سوپوروب اتير، امپرياليزمين. دايقلارين سارسيدير» 20

1. «ظفر» قزنتي، نؤمره. 315، تئهران، 28 اييول 1946 جي ايل.
2. «نامه رهبر» قزنتي، نؤمره. 775، تئهران، 26 اييول 1946 جي ايل.
3. «رهبر» قزنتي، نؤمره. 776، تئهران، 1946 جي ايل.
4. «آذربايجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 259، 26 اييول 1946 جي ايل.
5. يئنه اورادا، نؤمره. 260، 27 اييول 1946 جي ايل.
6. «مردم» قزنتي، وينجي دؤره، نؤمره. 26، 21 دنکابر 1961 جي ايل.
7. «آذربايجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 125، 13 فنورال 1946 جي ايل.
8. «آزاد ملت»، قزنتي. تبريز، نؤمره. 66، 21 اييول 1946 جي ايل.
9. سيد جعفر پيشه وري، «21 آذر»، 1961 جي ايل.
10. «آذربايجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 70 (359)، 27 نويابر 1946 جي ايل.
11. سيد جعفر پيشه وري، «21 آذر»، 1961 جي ايل.
12. «آذربايجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 73 (364)، 1 دنکابر 1946 جي ايل.
13. «آذربايجان» قزنتي، نؤمره. 77 (366)، 7 دنکابر 1946 جي ايل (آذربايجان دموکرات فرقهسي مرکزي کوميته سينين موراجعتنامه سي).
14. «آذربايجان» قزنتي، نؤمره. 81 (370)، 11 دنکابر 1946 جي ايل.
15. «آذربايجان» قزنتي، نؤمره. 81 (370)، 11 دنکابر 1946 جي ايل (آذربايجان دموکرات فرقهسي مرکزي کوميته سي ايله آذربايجان همکارلار ايتتيفاقينين مرکزي شوراسينين مشترک بياناتي)
16. «مردم» قزنتي، تئهران، نؤمره. 29، 17 آپرئل 1950 جي ايل.
17. «آهنگ زندگي» قزنتي، تئهران، 12 دنکابر 1953 جو ايل.
18. ميرزه ابراهيموو، «جنوبي آذربايجاندا ميلي دموکراتيک حرکات حاقيندا»، «انقلاب و مدنيت» ژورنالي، نؤمره. 4، 1947 جي ايل.
19. صمد وورغون، «ايریکا»، آذر نشر، 1957 جي ايل.
20. سوونت ايتتيفاق کومونيست پارتياسينين پروگرامي، آذر نشر، 1961 جي ايل.